

OCENA VREDNOSTI KMETIJSKE PROIZVODNJE V REPUBLIKI SLOVENIJI (NA PODLAGI POPISA KMETIJSKIH GOSPODARSTEV LETA 2000 IN POVPREČNIH ODKUPNIH CEN LETA 2003)¹

Igor Vrišer

V Murglah 205, SI-1000 Ljubljana

Izvirni znanstveni članek

Cobiss 1.01

Izvleček

Poročilo je poskus oceniti vrednost kmetijske proizvodnje v Sloveniji po kmetijskih cenilnih okoliših in geografskih regijah. Temelji na podatkih o pridelkih in proizvodih, ki jih je zbral Statistični urad Republike Slovenije ob "Popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000", in na povprečnih odkupnih cenah za nekatere kmetijske pridelke, kot so jih registrirali na oddelku kmetijske statistike Statističnega urada v letu 2003. Rezultati naj bi pokazali teritorialne razlike v vrednosti kmetijske proizvodnje.

Ključne besede: kmetijska proizvodnja, kmetijski cenilni okoliši, geografske regije, Slovenija

ESTIMATION OF THE AGRICULTURAL PRODUCTION VALUE IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Abstract

The report is an attempt to estimate the agricultural production value in Slovenia on the basis of estimation districts and geographical regions. The report is based on data of harvest and production, collected by Statistical Office of Slovenia within the »Census of agricultural farming in the year 2000», and on the average purchase price for some agricultural products, which were registered in the department of agricultural statistics at the Statistical Office in the year 2003. The results should indicate territorial difference in the agricultural production value.

Key words: agricultural production, agricultural estimation districts, geographical regions, Slovenia

¹ Zahvaljujem se za strokovno pomoč pri izbiri in obdelavi gradiva, ki so mi jo nudile sodelavke Statističnega urada RS gospe dr. Ana Tretjak, Irena Orešnik in Marija Sluga.

UVOD

Porocilo je poskus oceniti vrednost kmetijske proizvodnje v Sloveniji po kmetijskih cenilnih okoliših in geografskih regijah. Temelji na podatkih o pridelkih in proizvodih, ki jih je zbral Statistični urad Republike Slovenije ob "Popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000", in na povprečnih odkupnih cenah za nekatere kmetijske pridelke, kot so jih registrirali na oddelku kmetijske statistike Statističnega urada v letu 2003. Zaradi nepopolnih podatkov, metodoloških težav z gradivom, omejevanjem zgolj na primarno poljedelsko in živinorejsko proizvodnjo (brez upoštevanja povečane vrednosti pridelkov zaradi morebitne predelave) in suponiranjem nekaterih podatkov je treba rezultate razprave ocenjevati kot nepopolne in zgolj kot orientacijske. Pokazali naj bi teritorialne razlike v vrednosti kmetijske proizvodnje, ki nastajajo zaradi razlik v naravnem okolju (npr. v reliefu), proizvodni usmeritvi (poljedelska ali živinorejska) ali uveljavljenem agrarnem (proizvodnem) sistemu (npr. krmni, žitni, okopavinski ali vinogradniški sistem). Za lažje razumevanje in za primerjavo s tujimi skušnjami smo dobljene ocene preračunali na hektar kmetijskih tal in v EURO valuto.²

GRADIVO

Temeljno gradivo so tvorili **podatki o kmetijski proizvodnji**³ zbrani ob "Popisu kmetijskih gospo-darstev leta 2000". Zbrali so jih na dva načina. Zasebna kmetijska gospodarstva so popisali in uredili po kmetijskih cenilnih okoliših, ki jih je bilo 307 in so predstavljala glede na naravne razmere in kmetijsko proizvodno usmerjenost ozemeljsko dokaj homogene enote. Proizvodnjo v kmetijskih podjetjih in zadrugah pa so prikazali po upravnih občinah. Žal so po letu 1993 opustili zbiranje podatkov, kje vse, v katerih katastrskih občinah, imajo kmetijska podjetja oziroma kmetijske za-druge posest. Zaradi tega smo morali v primeru nekaterih večjih podjetij/zadrug, ki so imela posest razmetano v več kmetijskih cenilnih okoliših, slednje združevati. Zgolj na ta način smo lahko izračunali, kolikšna je bila verjetna skupna kmetijska proizvodnja na določenem ozemlju. S tem postopkom smo žal ponekod otežili regionalno razdelitev in zabrisali regionalno specializacijo (npr. med Ptujskim poljem in Slovenskimi goricami).

Podatki za rastlinsko proizvodnjo, če izvzamemo prej omenjeno oviro, niso povzročali večjih težav. Izračunali so jih iz ob popisu ocenjenih površin posameznih pridelkov in povprečnega hek-tarskega donosa. Po ustaljeni praksi so jih razdelili na sedem skupin: žita, industrijske rastline (oko-pavine), vrtnine, krmne rastline, seno, sadje in grozdje.

Račun živinorejske proizvodnje je bil bolj zapleten, saj so ob popisu ugotavljalni zgolj stalež živine. Podatke o proizvodnjah mesecesa smo izračunalis pomočjo statističnega kazalca "domačaprireja

² Poročilo se navezuje na že objavljeno razpravo "Igor Vrišer, 2004: Ocena agrarne proizvodnje v Sloveniji, IB revija, XXXVIII, št. 1-2, p. 17-33, Ljubljana.

³ Orešnik, I., 2000: Popis kmetijskih gospodarstev junij 2000. Navodila za popisovalce in inštruktorje. Metodološko gradivo št. 5. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.

mesa”, ki podaja proizvedeno količino “mesa vseh v Sloveniji zrejenih živali” (Domača prireja mesa = vse pridobljeno meso - v meso preračunana masa živih uvoženih živali + v meso preračunana masa živih izvoženih živali). Statistični urad Slovenije objavlja te podatke po živinorejskih panogah (govedo, prašiči, ovce, koze, perutmina) od leta 1993. Podatke o “domači prireji mesa” za celotno Slovenijo po živinorejskih panogah v letu 2000 smo za vsako panogo delili s številom živine. Tako izračunani koeficient smo uporabili kot hipotetično vrednost povprečne proizvodnje mesa na glavo živine: z izračunanim panožnim koeficientom smo pomnožili število živine po panogah v vsakem kmetijskem cenilnem okolišu in tako dobili oceno mase proizvedenega mesa.

Podobno posredno pot smo morali uporabiti tudi izračunu drugih živinorejskih proizvodov. Pri oceni proizvodnje jajc smo se oprli na popisne podatke o povprečnem številu znesenih jajc na kokoš nesnico v Sloveniji leta 2000. Zaradi znatnih razlik v proizvodnosti med zasebnimi kmetijami (216 jajc na kokoš nesnico) in kmetijskimi podjetji (253 jajc na kokoš nesnico) smo izdelali dva ločena računa. Na podoben način smo ocenili proizvodnjo medu. Povprečno letno proizvodnjo medu na čebeljo družino v Sloveniji smo pomnožili s številom čebeljih družin po cenilnih okoliših.

Pri oceni proizvodnje mleka smo morali upoštevati različna načina zajemanja podatkov. Kmetijska podjetja in zadruge so ob popisu navedla polletno količino proizvedenega mleka, zasebne kmetije pa dnevno količino namolzenega mleka. Da bi dobili letno količino mleka, smo podatke za kmetijska podjetja pomnožili z 2, navedbe za zasebni sektor pa s 365; seštevek obeh je podal skupno oceno letne proizvodnje.

Drugo pomembno sestavino pri vrednotenju kmetijske proizvodnje so predstavljale **povprečne cene pridelkov** oziroma **proizvodov**. Glede na možnosti smo se odločili, da uporabimo “povprečne odkupne cene za kmetijske pridelke”, ki jih ugotavlja in zbira Statistični urad RS za zadnja leta. Žal so ti podatki za naše potrebe nepopolni: niso zajeti vsi pridelki, manjkajo predvsem povprečne cene za številne krmne rastline, nekatere okopavine (industrijske rastline) in zelenjavko. Uporabili smo povprečne cene za leto 2003, ker so še najbolj izpopolnjene; za leto 2000, ko je bil popis, jih je bilo polovico manj. Pomembno pa je, da so bile registrirane povprečne cene vseh najpomembnejših pridelkov oziroma proizvodov.⁴

Naslednjo težavo pri ugotavljanju vrednosti proizvodnje po cenilnih okoliših je povzročal različen značaj zbranih podatkov. Rastlinska proizvodnja je bila izrazito površinsko razprostranjena in je le v redkih primerih prihajalo do znatnega osredotočenja proizvodnje. Nasprotno temu je bila živinorejska proizvodnja pogosto strnjena v velikih obratih, ki so dobivali krmo tudi iz oddaljenih krajev (npr. piščanče farme, proizvodnja jajc) in niso bili navezani na lokalno proizvodnjo. Glede na to so pri teritorializaciji izstopali okoliši z industrijskim načinom proizvodnje (npr. Bistriška ravan, Košana).

---

⁴ Statistični urad RS: 1.2. Celotni odkup kmetijskih pridelkov po vrstah in skupinah, Slovenija, januar-december 2003 (rokopisno gradivo).

Kot osnovo za preračunanje tolarjev v EURO smo uporabili podatke o ustvarjenem bruto družbenem proizvodu Republike Slovenije v SIT in v EURO, ki so bili priobčeni v Statističnem letopisu Republike Slovenije za l. 2004. V letu 2003 je znašalo to razmerje 1 EURO = 233,849 SIT

Preglednica 1: Povprečne odkupne cene za kmetijske pridelke leta 2000 in 2003 (Statistični urad RS)

Table 1: Average purchase prices for agricultural products in 2000 and 2003 (Statistical Office of Slovenia)

	merska enota	Povprečna cena l. 2003	Povprečna cena l. 2000	Prikaz-stanje pridelkov	žitne enote
Žito					
pšenica (ozimna in jara)	t	32796,69	31129,21	pridelek suhega zrnja	10
rž	t	30667,13	24267,15	pridelek suhega zrnja	10
ječmen (ozimni in jari)	t	28041,02	27254,58	pridelek suhega zrnja	10
oves	t	37772,28	28544,08	pridelek suhega zrnja	10
triticale	t	29864,88	27698,18	pridelek suhega zrnja	10
koruza za zrnje	t	28117,74	25173,52	pridelek suhega zrnja	10
proso	t	30414,42		pridelek suhega zrnja	10
ajda	t	91474,03		pridelek suhega zrnja	10
pira	t			pridelek suhega zrnja	10
sirek	t			pridelek suhega zrnja	10
soržica	t			pridelek suhega zrnja	10
mešanica žit (brez soržice)	t			pridelek suhega zrnja	10
druga žita	t			pridelek suhega zrnja	10
Industrijske rastline					
krompir (zgodnji, pozni)	t	51430	27120	teža gomoljev	2,5
krompir (semenski)	t	105240	77690	teža gomoljev	2,5
buče za olje	t	485840		teža gomoljev	2
oljna ogrščica	t	50860		teža plodov	7
sončnice	t	75000	31980	suho neoluščeno seme	20
soja				pridelek suhega zrnja	20
sladkorna pesa	t	8200,37	6200	koreni brez listov	2,5
hmelj	t	657770	650890	teža suhih storžkov	53
konoplja				vlakna	2,5
lan				vlakna	2,5
druge industrijske rastline	t	104710	300040		
Vrtnine					
belo zelje (zgodnje, pozno)	t	68080	31640	glave brez kocena	1,5
rdeče zelje (zgod., pozno)	t	68080	31640	glave brez kocena	1,5
ohrovtt (zgodnje, pozno)	t	97560		glave brez kocena	1,5
brstični ohrovtt					1,5
kitajski kapus	t	118770		glave brez kocena	1,5

Ocena vrednosti kmetijske proizvodnje v Republiki Sloveniji

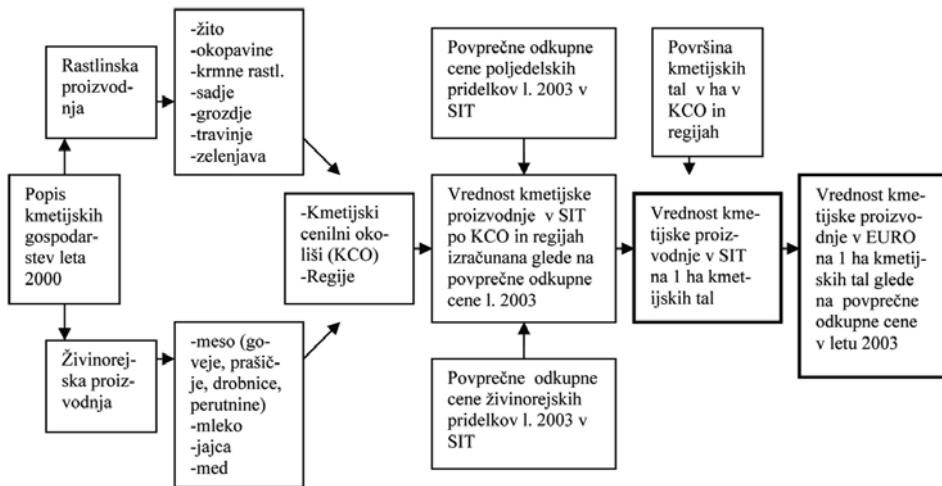
---

cvetača	t	132180	69890	glave brez kocena	1,5
brocoli				glave brez kocena	1,5
kolerabica	t	11777*		koren brez listov	2
solata	t	162080		pridelek glav	1,5
endivija	t	187470		pridelek glav	1,5
radič	t	203890		pridelek glav	1,5
motovilec					1,5
špinača	t	187760		pridelek glav	1,5
blitva				pridelek glav	1,5
korenček	t	83650	31370	koren brez listov	1,5
zelena				koren brez listov	1,5
sladki komarček					1
peteršilj					1
rdeča pesa	t	26530		koren brez listov	1,5
redkvice				koren brez listov	1,5
redkev				koren brez listov	1,5
repa	t	68080*		koren brez listov	1,5
podzemna koleraba				koren brez listov	1,5
čebula	t	80400	53070	pridelek zrelih glavic	3
česen	t	199580	318620	pridelek zrelih glavic	3
por	t	206010		pridelek zrelih glavic	3
paradižnik	t	144320	82590	pridelek zrelih plodov	1,5
paprika	t	127350	78750	pridelek svežih plodov	3
feferoni				pridelek svežih plodov	3
jajčevec				pridelek svežih plodov	3
melone				pridelek plodov	3
lubenice				pridelek plodov	3
kumare	t	116520	68300	pridelek plodov	2,5
bukče				pridelek plodov	2
fižol za zrnje	t	369110	345730	pridelek suhega zrnja	12
fižol stročji	t	296710	203740	zreli zeleni stroki	2,5
bob				zeleno stročje	2,5
grah	t	227800	199480	zreli zeleni stroki	2,5
špargelj					1
hren				teža korenov	1
jagode	t	628340	368740	pridelek plodov	6
Krmne rastline					
trave in travne mešanice	t	17762,2	11504,41	seno	1,3
detelja		35524*		seno	4
lucerna		35524*	891450	seno	4
travno-deteljne mešanice				seno	4
koruza za siliranje	t	582474		sveža zelena masa	1,1
krmna pesa	t	11531,5	421137	koreni brez listov E105	1
krmna koleraba				koreni brez listov	1

krmno korenje				koreni brez listov	1
krmni ohrvrt				sveža zelena masa	1,5
krmni grah in bob				seno	4
krmna ogrščica				seno	7
krmna repica				seno	7
krmna žita				seno	10
mešanica stročnic in žit				seno	10
buče za krmo				teža plodov	2
mohar				seno	1,5
mnogocvetna ljulka				seno	1,5
repa strniščna	t	11531,5		koreni brez listov	1,5
krmna pesa strniščna				koreni brez listov	1
krmno korenje strniščno				koreni brez listov	1
Travinje		17762,2	11504,41	seno	2 do 4
Sadje					
jabolka namizna	t	87640	60430	teža plodov	4
jabolka za predelavo	t	17070	12770	teža plodov	
hruške namizna	t	145650	107450	teža plodov	
hruške za predelavo	t	66690	57060	teža plodov	5
breskve	t	192630	106700	teža plodov	
breskve za predelavo	t	75100	52560	teža plodov	5
marelice	t	330830	188940	teža plodov	5
češnje	t	478490	283350	teža plodov	4
višnje	t	114160	118780	teža plodov	4
češljje-slive	t	119980	84790	teža plodov	5
orehi	t	366720		teža plodov	20
oljke namizne in za olje	t			teža plodov	15
citrusi	t			teža plodov	5
jagodičje	t	292420	108010	teža plodov	5
Grozđje	t	91640	82810	teža grozdja	5
Živinoreja					
»Domača prireja govejega mesa«	t	487700	473,83	govedo meso	60
»Domača prireja svinjskega mesa«	t	320430	315,99	prašiči meso	50
»Domača prireja mesa drobnice«	t	938900	661,8	drobnica (ovce, koze)	60
»Domača prireja mesa perutnine«	t	292200	240,25	perutnina meso	60
Letna proizvodnja mleka v l	1000 l	66120	59490	1000 l	7-7,5
Letna proizvodnja jajc v komadih	1000	16740	15580	1000 kom	2,5
Letna proizvodnja medu v kg	t	5243070	405370		20-40

OBRAČUN KMETIJSKE PROIZVODNJE

Vrednotenje je potekalo na način, kot ga prikazuje grafikon:

Postopek računanja je bil naslednji:

$$\begin{aligned} \Sigma P_{\text{euro}} = & [(p_1 * e_1) + (p_2 * e_2) + \dots (p_n * e_n)] + [(g * a_g * e_g) + (s * a_s * e_s) + (o * a_o * e_o) + (k * a_k * e_k) \\ & + (p * a_p * e_p)] + [(ml_z * 365 * e_{ml}) + (ml_k * 2 * e_{ml})] + [(j_z * b_z * e_j) + (j_k * b_k * e_j)] + (me_z * e_{me}) \end{aligned}$$

ΣP_{euro} skupna kmetijska proizvodnja v EURO

$p_1, p_2, \dots, p_n$ proizvedena količina posameznih pridelkov

$e_1, e_2, \dots, e_n$ povprečna odkupna cena za posamezne pridelke v SIT leta 2003

g število glav goveda

s število glav prašičev

o število glav ovac

k število glav koz

p število glav perutnine

a_g koeficient »domače prireje mesa« na glavo goveda (letna količina »domače prireje govejega mesa« število goveda)

a_s koeficient »domače prireje mesa« na glavo prašiča (letna količina domače prireje prašičjega mesa/število prašičev)

a_o koeficient »domače prireje mesa« na glavo ovce (letna količina domače prireje ovčjega mesa/število ovac)

a_k koeficient »domače prireje mesa« na glavo koze (letna količina domače prireje kozjega mesa/število koz)

a_p koeficient »domače prireje mesa« na glavo perutnine (letna količina domače prireje perutninskega mesa število perutnine)

e_g vrednost govejega mesa izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

e_s vrednost prašičjega mesa izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

e_o vrednost ovčjega mesa izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

e_k vrednost kozjega mesa izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

e_p vrednost perutninskega mesa izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

ml_z dnevna proizvodnja mleka na zasebnih kmetijah

ml_k	polletna proizvodnja mleka v kmetijskih podjetjih in zadrugah
e_{ml}	vrednost mleka izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003
j_z	število kokoši nesnic na zasebnih kmetijah
j_k	število kokoši nesnic v kmetijskih podjetjih in zadrugah
b_z	povprečno število znesenih jajc na kokoš nesnico na zasebnih kmetijah
b_k	povprečno število znesenih jajc na kokoš nesnico v kmetijskih podjetjih in zadrugah
e_j	vrednost jajc izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003
me_z	letna proizvodnja medu izračunana iz števila panjev
e_{me}	vrednost medu izračunana iz povprečne odkupne cene v SIT l. 2003

REZULTATI

Vrednost celotne kmetijske proizvodnje v Sloveniji, izračunane na podlagi rezultatov popisa kmetijskih gospodarstev l. 2000 in obračunane v povprečnih odkupnih cenah l. 2003, je znašala po uporabljeni metodologiji 174.726.739.000 SIT oziroma 747,177.000 €. Na hektar kmetijskih tal je to znašalo 362.119 SIT oziroma 1.548 €. Na poljedelstvo naj bi odpadlo 89.818.661.000 SIT, na živinorejo pa 84.908.079.000 SIT ali 51,4% oziroma 48,6 %. Takšen rezultat preseneča, saj na splošno velja, da je v Sloveniji živinoreja do nosnejša od poljedelstva. Očitno je uporabljeni obračunski model nekoliko zapostavil živinorejsko proizvodnjo. Po kmetijskih panogah je bila razdelitev naslednja:

Preglednica 2: Vrednost pridelkov po kmetijskih panogah

Table 2: The price of harvest according to the agricultural branch

Pridelki	Skupna vrednost v 000 SIT	Skupna vrednost v 000 SIT	%
Skupaj	174726739	747177,6	100,0
Proizvodnja žita	14892441	63684,0	8,5
Proizvodnja okopavina	14255322	60959,5	8,2
Proizvodnja krmnih rastlin	7979390	34122,0	4,6
Proizvodnja sadja	13673389	58471,0	7,8
Proizvodnja grozdja	11932361	51025,9	6,8
Proizvodnja travinja	21423827	91613,9	12,3
Proizvodnja zelenjave	5661930	24211,9	3,2
Proizvodnja govejega mesa	11112948	47521,9	6,4
Proizvodnja prašičjega mesa	14621490	62525,3	8,4
Proizvodnja ovčjega mesa	195667	836,7	0,1
Proizvodnja kozjega mesa	46287	197,9	0,0
Proizvodnja perutninskega mesa	10613159	45384,7	6,1
Proizvodnja mleka	41343663	176796,4	23,7
Proizvodnja jajc	5769676	24672,7	3,3
Proizvodnja medu	1205188	5153,7	0,7

Nadpovprečen pomen sta izkazovali proizvodnja mleka in travinja, pa tudi proizvodnja žit, okopavin, sadja in prašičereja. Zaradi pomanjkljivih podatkov je bila nekoliko podcenjena proizvodnja krmnih rastlin in vrtnin.

Razpon med najmanjšo in največjo vrednostjo kmetijske proizvodnje na hektar kmetijskih tal se je gibal med 262 €/ha v Dragi pri Kočevju, 323 €/ha v Gorenji Tribuši, 326 €/ha v Črmošnjicah, 379 €/ha v Retjah v Loškem Potoku, 415 €/ha v Senožecah in 418,7 €/ha v Begunjah pri Cerknici ter 5202,4 €/ha v Komendi, 5097,1 €/ha v Goriških Brdih, 4987,0 €/ha v Domžalah, Mengetu in Trzinu, 4237 €/ha v Naklem, 4126 €/ha v Kranju in Šenčurju in 4074 €/ha v Šempetru pri Gorici. Najnižje vrednosti so izkazovali hriboviti in/ali kraški predeli, najvišje pa kmetijsko specializirana ravninska ali gričevnata območja.

Zgoraj navedeni podatki o največjih ozziroma o najnižjih vrednostih kmetijske proizvodnje na hektar kmetijskih tal opozarjajo na njeno veliko odvisnost od naravnih razmer, zlasti od reliefsa. Zato smo skušali ugotoviti, kakšna je bila donosnost glede na poglavitne reliefne tipe. Pri tem smo se oprli na reliefne enote, priobčene v Geografskem atlasu Slovenije⁵. Za kmetijsko proizvodnjo so bili najmanj ugodni visoki in nizki kras ter gorski predeli. Na hektar kmetijskih tal na teh območjih je znašala vrednost proizvodnje komaj 1069 €. Hribovski reliefni tip, ki mu je pripadalo 24% kmetijskih tal in je izkazoval povprečni donos 1224 € na hektar kmetijskih tal, je bil za 14,4% ugodnejši od prvih treh najmanj primernih. Ravninskemu ali/in gričevnatemu reliefnemu tipu, ki je najbolj ugoden za kmetijsko proizvodnjo, je pripadalo 56,3% kmetijskih tal. Na teh površinah je znašala hektarska vrednost proizvodnje 1855 €, kar je bilo za 73,5% nad donosi v gorskem in kraškem svetu. Če pa upoštevamo zgolj ravninski svet, pa je znašala vrednost kmetijske proizvodnje na hektar kar 2083 €. Kmetovanje na ravninah je bilo npr. za 108% donosnejše od kmetovanja na visokem krasu, ki je bil najmanj primeren za kmetovanje.

Preglednica 3: Vrednost kmetijske proizvodnje v € glede na reliefne tipe

Table 3: The agricultural production value in ECU according to the type of relief

Reliefni tip	Kmetijska tla v ha	Vrednost v 000 €	€ na ha kmetijskih tal
Slovenija	483671	745363,6	1.541
Gorski	17091	19254,6	1.127
Hribovski	116092	142104,9	1.224
Gričevnat	104019	165201,7	1.588
Ravninski	104660	217981,6	2.083
Ravninsko-gričevnat	63410	121746,3	1.920
Nizki kraški	47027	51841,8	1.102
Visoki kraški	35346	35271,5	998

⁵ Gabrovec, M., Mauro Hrvatin, 1998: Reliefne enote in oblike. Geografski atlas Slovenije, Ljubljana, p. 111

Ukvarjali smo se tudi z misljijo, da bi na podoben način, kot smo ugotavljali doseženo vrednost pridelkov na ha glede na reliefne tipe, skušali oceniti tudi vpliv pedološke sestave, vendar smo se morali oceni odpovedati zaradi nezanesljivih podatkov⁶.

Poleg reliefsa je na donosnost kmetijske proizvodnje znatno vplivala tudi proizvodna usmerjenost kmetijskih gospodarstev ter prevladujoči agrarni sistem.

Pri proizvodni usmerjenosti smo razlikovali a) poljedelsko in živinorejsko orientacijo ali pa b) mešano, poljedelsko in živinorejsko usmeritev. Najbolj donosna je bila živinorejska usmerjenost (1588 € v primeru prve delitve oziroma 1935 € na ha v primeru druge delitve), najmanj pa mešana (1394 €/ha), ki je večidel zajemala kmetijska gospodarstva s tradicionalnim kmetovanjem.

Preglednica 4: Vrednost kmetijske proizvodnje v € na ha kmetijskih tal glede na proizvodno usmerjenost kmetijskih gospodarstev

Table 4: The agricultural production value in ECU per ha of agricultural land according to the production specialization of agricultural farming

Proizvodna usmeritev	Delež v skupni ustvarjeni vrednosti	Kmetijska tla	Vrednost proizvodnje v €	€/ha kmetijskih tal
Poljedelska	>50 %	251072	379304,9	1,510742
Živinorejska	>50 %	231292	367445,0	1,588663
Skupaj		482364	746749,9	1,548104
Mešana	40-60 %	286281	399326,1	1,394875
Poljedelska	>60 %	119438	199082,1	1,666824
Živinorejska	>60 %	76645	148341,7	1,935438
Skupaj		482364	746749,9	1,548104

Pri ocenjevanju vrednosti kmetijske proizvodnje glede na prevladujoč agrarni sistem smo se oprli na členitev in opredelitev, ki jo prinašata starejši avtorjevi razpravi⁷. Največje vrednostne donose na hektar so ustvarili v okopavinsko-krmnem, vinogradniško-sadjarskem, hmeljarskem in okopavinsko-žitnjem agrarnem sistemu, najnižje pa v krmnem, omiljenem

⁶ Pri tem smo se oprli na karto »Lovrenčak, F., 1998: Prsti glede na relief, Geografski atlas Slovenije, Ljubljana, p.115« in za vsak kmetijski cenilni okoliš skušali določiti, kateri tip oziroma katera dva tipa prsti prevladujeta. Kljub nenatančnosti, površnosti in samovoljnosti ocene se je vendarle pokazalo, da so največje vrednosti dosegli v kmetijskih cenilnih okoliših z rendzino (2581 €/ha) in rankerji (2395 €/ha) oziroma v kombinacijah rendzina-psevdoglejene prsti (3152 €/ha), rendzina-oglejene in obrečne prsti na glini in pesku in na psevdoglejениh prsteh na glini in pesku. Najnižje vrednosti pa je izkazovalo kmetovanje na kislih rjavih prsteh na nekarbonatnih kamninah in flišu v kombinaciji s pokarbonatnimi prstmi in rendzinami (841 €/ha), pokarbonatne prsti in rendzine s šotnimi prstmi na glini (981 €/ha), pokarbonatne prsti in rendzine (1062 €/ha) ter akrične (steljniške) prsti v kombinaciji s pokarbonatnimi prstmi in rendzinami (1065 €/ha).

⁷ Vrišer, I., 1988: Agrami sistemi v SR Sloveniji leta 1985, Ekonomika revija, 39/1, Ljubljana, p. 19-34 + 2 grafična prikaza.

krmnem in mešanem kmetijskem sistemu. Ali drugače povedano: intenzivni kmetijski sistemi (okopavinski, žitni, vinogradniški) na ravninah ali v gričevju, na rendzinah, rankerjih in psevdooglejenih prsteh na glini in pesku in z zmerno proizvodno specializacijo so ustvarjali največjo proizvedeno vrednost na hektar kmetijskih tal. Nasprotno temu so krmni in mešani kmetijski sistemi v hribovju in na kraških planotah, na kislih rjavih prsteh na nekarbonatnih kamninah ter na pokarbonatnih prsteh in rendzinah, s tradicionalnim kmetovanjem ustvarjali najnižje vrednosti na hektar kmetijskih tal.

Preglednica 5: Vrednost kmetijske proizvodnje v € glede na prevladajoč agrarni sistem

Table 5: The agricultural production value in ECU according to the prevailing agricultural system

Reliefni tip	Kmetijska tla v ha	Vrednost v 000 €	€ na ha kmetijskih tal
Krmni	231402	281642	1217
Omiljeni krmni	51929	76075	1465
Mešani	14658	21960	1498
Žitno-okopavinski	37912	70567	1861
Žitno-krmni	34281	51841	1512
Žitno-vinogradniški	27593	52928	1918
Okopavinsko-žitni	58337	117758	2019
Okopavinsko krmni	1906	9916	5202
Vinogradniški	16111	29445	1828
Vinogradniški-sadjarski	7527	28975	3850
Hmeljarski	5990	12295	2052

REGIONALNA RAZMESTITEV KMETIJSKE PROIZVODNJE

Za kar najbolj stvarno regionalno opredelitev kmetijske proizvodnje glede na ustvarjeno vrednost smo zasnovali regionalizacijo na dveh regionalnih stopnjah. Kot kmetijsko najbolj donosna območja so se pokazala Goriška Brda, Bistriška ravan, Kranjsko-Sorško polje, Vipavska dolina, Slovenska Istra, Voglajnsko, Dravsko in Ptujsko polje, Ljubljanska okolica in Mursko polje. Te regije so izkazovale vrednost kmetijskih pridelkov na hektar kmetijskih tal nad 2000 €. Nad slovenskim povprečjem, ki je znašalo 1538,9 €/ha, so bila še naslednja območja: Šaleška dolina, Zgornja Savinjska dolina, Ravensko, Mislinjska dolina, Dežela in Blejski Kot, Spodnja Savinjska dolina, Dolenjsko podolje in Krško-brežiška kotlina. Na spodnjem koncu tabele so se z najnižjimi vrednostmi, pod 1000 €/ha uvrstile naslednje regije: Loški potok, Bloke in Loška dolina, Dolina Kolpe, Cerkniška dolina, Notranjsko podolje, Trnovski Gozd in Banjščice, Idrijsko in Cerkljansko, Kras, Spodnja Soška dolina, Ribniška dolina, Zgornja Savska dolina, Suha Krajina, Dobrnsko podolje, Tolminska, celotno Kočevsko in Ribniško, Logaško polje in Kozjansko.

Preglednica 6: Vrednost kmetijske proizvodnje po regijah v Sloveniji

Table 6: The agricultural production value in regions of Slovenia

Regije	Subregije	Vrednost kmetijske proizvodnje v €/ha	Kmetijska tla v ha	Vrednost kmetijske proizvodnje v 10³€	Vrednost kmetijske proizvodnje v 10⁶ vSIT
Slovenija		1538,9	485527	747177,6	174726,7
Slovenska Istra		2490,7	3174,8	7907,5	1849,2
Kras		739,9	8520,7	6304,8	1474,4
	Kras	728,0	5837,2	4249,2	993,7
	Hrpeljski kras-Zahodni Brkini	766,0	2683,5	2055,6	480,7
Brkini-Dolina Reke		1222,4	3775	4614,6	1079,1
Pivka		1507,0	8880,1	13382,4	3129,5
Goriška		2528,1	14825,841	37481,9	8765,1
	Vipavska dolina-Goriško polje	2935,0	8069,6	23684,0	5538,5
	Brda	5097,1	2035,7	10376,3	2426,5
	Spodnja Soška dolina	757,0	1140,4	863,3	201,9
	Trnovski gozd-Banjšice	714,6	3580,1	2558,4	598,3
Idrijsko-Cerkljansko		721,5	8738,5	6304,7	1474,4
Tolminsko		896,3	7445,2	6672,9	1560,4
Gorenjska		2134,2	46953	100205,6	23433,0
	Zgornja Savska dolina	847,4	2898,6	2456,3	574,4
	Bohinj	1084,5	2134,5	2314,9	541,3
	Dežela-Blejski kot	1624,1	4531,7	7360,0	1721,1
	Tržiške Alpe	1867,5	1379,5	2576,2	602,4
	Kranj -Jezersko	1756,1	2312,4	4060,8	949,6
	Kranjsko-Sorško polje	3267,2	12538,2	40964,5	9579,5
	Škofjeloško hribovje	1068,4	16702,9	17844,8	4173,0
	Bistriška ravan	5079,2	4455,1	22628,2	5291,6
Ljubljana		2134,0	6933,7	14796,8	3460,2
Ljubljansko Barje		1069,7	9668,2	10342,3	2418,5
Notranjsko podolje		930,9	10931,2	10175,9	2379,6

Ocena vrednosti kmetijske proizvodnje v Republiki Sloveniji

	Blok in Loška dolina	550,7	4120,6	2269,4	530,7
	Cerkniška dolina	653,6	4056,1	2651,1	619,9
	Logaško polje	1908,0	2754,4	5255,5	1229,0
Kočevsko-Ribniško		804,3	12587,2	10124,5	2367,6
	Velikolaščanska pokraj.	747,9	2019,6	1510,4	353,2
	Ribniška dolina	762,9	3601,2	2747,5	642,5
Dolenjska	Kočevska dolina	1323,8	4996,9	6614,7	1546,8
	Loški Potok	351,0	1484	520,9	121,8
	Dolina Kolpe	577,9	485,5	280,6	65,6
		1216,2	51521,3	62662,3	14653,5
Dolenjska	Dolenjsko podolje	1407,9	13996,9	19705,8	4608,2
	Suha Krajina	849,7	6848	5818,7	1360,7
	Mirenska dolina	1256,6	4182,4	5255,6	1229,0
	Novomeška pokrajina	1351,1	14895,5	20124,7	4706,1
	Bela Krajina	1013,7	11598,4	11757,5	2749,5
Spodnje Posavje		1434,9	27665,4	39697,4	9283,2
	Spodnje Zasavje	1198,5	8117,8	9729,3	2275,2
Posavsko hribovje	Krško-Brežiška kotlina	1580,3	19547,5	30891,1	7223,8
		1122,1	35223,5	39525,0	9242,9
	Zahod. Posavsko hribovje	1276,1	9356,4	11939,5	2792,0
	Zgornje Zasavje	1131,4	13288,3	15034,3	3515,8
Sotelsko-Voglajnsko	Dolina ob Spod. Savinji	1028,4	5433,2	5587,3	1306,6
	Kozjansko	974,6	7145,6	6963,9	1628,5
		1430,4	17822,838	25494,1	5961,8
Celjska kotlina	Sotelsko	1162,5	13836,7	16085,3	3761,5
	Voglajnsko	2360,3	3986,2	9408,8	2200,2
		1432,8	17853,754	25581,0	5982,1
	Spod. Savinjska dolina	1619,7	13306,1	21551,5	5039,8
Šaleška dolina	Dobrnsko podolje	886,0	4547,7	4029,5	942,3
		1940,9	4896,2	9502,9	2222,3
Zgornja Savinjska dolina		1871,3	7749,5	14501,7	3391,2

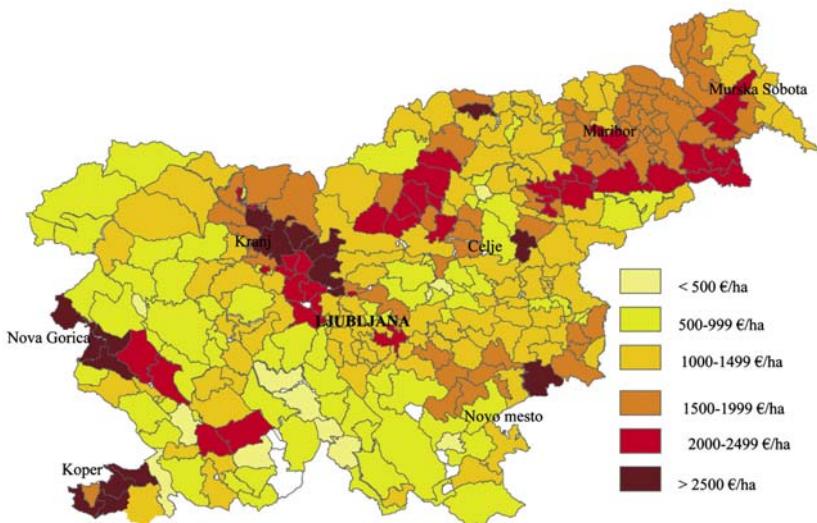
Pohorsko Podravje		1464,6	23205,2	33985,4	7947,5
	Mežiška dolina	1187,5	5107,8	6065,5	1418,4
	Mislinjska dolina	1640,6	6583,6	10800,9	2525,8
	Dravska dolina	1486,8	11513,93	17119,0	4003,3
Dravinske gorice-Haloze		1369,3	21002,8	28759,0	6725,3
	Vitanjsko podolje	1043,3	3299,7	3442,7	805,1
	Dravinske gorice	1492,6	10421,5	15555,5	3637,6
	Haloze	1340,5	7281,6	9760,8	2282,6
Maribor		1732,7	4424,2	7665,7	1792,6
Dravsko-Ptujsko polje		2191,9	33216,4	72805,8	17025,6
	Dravsko polje	2219,3	17777,5	39453,9	9226,3
	Ptujsko polje	2160,2	15438,9	33351,9	7799,3
Slovenske Gorice		1725,3	40964,805	70678,3	16528,0
	Mariborski del S.Goric	1620,7	9241,1047	14977,2	3502,4
	Lenarški del Slov. Gor.	1602,5	10849	17385,1	4065,5
	Ptujski del Slov. Goric	1845,8	9048,9	16702,8	3905,9
	Radgonsko-Ljutomerski del Slovensk. Goric	1827,6	11825,8	21613,2	5054,2
Pomurje		1594,6	55301,958	88183,8	20621,7
	Mursko polje	2021,1	8657,3197	17497,6	4091,8
	Ravensko	1701,2	20592,4	35031,5	8192,1
	Dolinsko	1356,4	12580,1	17063,7	3990,3
	Goričko	1358,5	13684,6	18591,0	4347,5

Izračunane vrednosti kmetijske proizvodnje na ha kmetijskih tal v glavnem potrjujejo ustaljeno podobo kmetijske Slovenije z glavnimi proizvodnimi območji v severovzhodni Sloveniji in v osrčju kotlin oziroma dolin. Po drugi strani pa to podobo marsikje in v marsičem spreminja. Do veljave pridejo kmetijsko specializirana območja z visoko stopnjo tržnosti in z velikimi mehaniziranimi kmetijskimi obrati (Bistriška ravan, Kranjsko-Sorško polje, Slovenska Istra, Vipavska dolina). V ilustracijo naj navedemo primera Ribniške in Kočevske doline, ki sta si glede na naravne razmere dokaj podobni, vendar v prvi s pretežno tradicionalnim kmetijstvom proizvedejo v povprečju 762 €/ha, v drugi, z velikimi sodobnimi kmetijskimi obrati pa 1323 €/ha. Značilen je tudi primer Goriških Brd, ki se z intenzivnim vinogradništvom in sadjarstvom in

izrazito tržno usmeritvijo uvrščajo v sam vrh kmetijskih območij. Spregledati tudi ne smemo, da se glede na dobljene rezultate kmetijsko zelo pomembno Ravensko in Dolinsko uvrščata v slovensko povprečje (1701 oziroma 1356 €/ha) in da jih npr. sosednje Mursko polje občutno presega (2021 €/ha).

Karta 1: Vrednost kmetijske proizvodnje v €/ha ob popisu kmetijskih gospodarstev l. 2000 (v odkupnih cenah l. 2003) po kmetijskih okoliših

Map 1: The agricultural production value in ECU/ha according to the census of agricultural farming 2000 (in purchasing prices 2003) in agricultural estimation district

Lahko povzamemo: uporabljeni model daje kljub številnim predpostavkam, nedode-lanostim in pomanjkljivim podatkom vendarle uporabne rezultate, ki predvsem v medsebojnih primerjavah opozarjajo na razlike v kmetijstvu na regionalni ravni. Le-te še zdaleč niso tako majhne in nepomembne, kot se zdijo na prvi pogled.

ESTIMATION OF THE AGRICULTURAL PRODUCTION VALUE IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Summary

The report is based on the data of harvest and production, collected by the Statistical Office of Slovenia within the »Census of agricultural farming in the year 2000», and on the average purchase price of some agricultural products, which were registered in the department of agricultural statistics at the Statistical Office in the year 2003. The results should indicate

territorial difference in the agricultural production value, which results in differences in the natural environment (such as relief), production orientation (arable farming or stockbreeding) or prevailing agricultural (production) system (such as, fodder, crop, hoeing or vineyard system).

Estimated agricultural production value per ha of agricultural land in general confirms the established image of agricultural Slovenia, with the main agricultural production areas in north-east of Slovenia and in the heart of basins and valleys. On the other hand, it shows changes in different areas and different spheres. Areas of agricultural specialization, which are highly market-oriented and have extremely mechanized agricultural operations (Bistriška plain, Kranjsko-Sorško field, Slovenska Istra, Vipavska valley) are putting forward. To illustrate, we can mention Ribniška and Kočevska valley, which are, according to the natural condition, very similar. The former is oriented mainly towards traditional farming, producing in average 762 ECU/ha, whereas the latter deals with large contemporary agricultural operations with 1,323 ECU/ha. The case of Goriška Brda is also rather typical. The area is oriented towards wine and fruit growing as well as market-orientated which ranks it among the most agricultural areas in Slovenia. We can not overlook the fact that according to the results of the estimation, agriculturally very important areas of Ravensko and Dolinsko are within the Slovene average (1,701 or 1,356 ECU/ha), whereas the Mursko field, situated nearby, exceeds the Slovene average in greater extend (2,021 ECU/ha).

We can conclude that application of the model, apart from numerous presumptions, unfinished states and incomplete data, gives employable results, which draw attention, particularly with mutual comparisons to the differences in agriculture at the regional level. Regional disparities are not as small and unimportant as they look at first sight.